

-PERSONALLISUUSTESTIN KUVAUS

1 Taustaa

Persoonallisuuden arviointimenetelmiä suunniteltaessa on otettava kantaa kahteen ongelmaan. Kannanotot ratkaisevat paitsi persoonallisuuden määrittämistä, myös arvioinnin tekniikkaa. Ensiksi on pohdittava sitä, mistä persoonallisuus tulee, mikä sen aiheuttaa. Toiseksi on otettava kantaa siihen, kuinka pysyvä kunkin ihmisen persoonallisuus on.

Geneettisiä ja ympäristövaikutuksia on vaihtelevassa suhteessa käytännöllisesti katsoen kaikissa persoonallisuuden piirteissä. Tarkkoja osuuksia on vaikea osoittaa, koska perimän ja ympäristön vaikutukset eivät ole toisistaan riippumattomia. Yleistykset ovat epätarkkoja mm. siitä syystä, että joissakin kulttuureissa tai sosiaaliryhmissä tiettyä käyttäytymistä – esimerkiksi aggressiivisuutta – vahvistetaan eli palkitaan, kun taas toisissa oloissa samaa piirrettä pyritään vaimentamaan.

PK5 on Psykologien Kustannus Oy:n kehittämä henkilöarviointiin soveltuva itsearviointikysely. Pääosa PK5:n asteikoista kuvaa temperamentin osatekijöitä, jotka edustavat persoonallisuuden kiinteämpiä rakenteita ja ovat verraten pysyviä, iästä ja tilanteesta riippumattomia käyttäytymisen tyylipiirteitä. Vaikka temperamentti on pääosin synnynnäinen persoonallisuuden dispositio, vaikuttavat iän mukana tapahtuva kypsyminen ja ympäristön odotukset siihen, miten yksilö ilmaisee itseään. Vaikka temperamentti on verraten pysyvä käyttäytymisen tyyli tai tapa reagoida ympäristön virikkeisiin, voi yksilö oppia keinoja, joilla hän selviää vaikealta tuntuvista tai epämiellyttävistä tilanteista. Esimerkiksi ujo henkilö voi oppia sosiaalisia taitoja, joilla hän suoriutuu esiintymistilanteista. Käyttäytymisen oppiminen tapahtuu tietoisien opettelun kautta tai ns. elämänkoulussa, jossa yksilö saa sekä positiivista että negatiivista palautetta.

PK5 perustuu ensi sijassa viiden suuren (The Big Five) persoonallisuusfaktorin teoriaan, joka on yhteenveto lukuisten eri persoonallisuuden piirteitä mittaavien kyselylomakemien tuloksista.

The Five Factor -teorian alkuvaihe perustuu Cattellin käsiteanalyysiin, jota hän käytti kehittäessään 16PF-menetelmää 1940-luvulla. Vuonna 1949 Donald W. Fiske poimi tästä aineistosta 22 muuttujaa, joilla hän teki vertailevaa tutkimusta useilla eri aineistoilla. Fiske päätyi viiteen faktoriin, jotka saatiin toistuvasti esiin kaikissa tutkimusryhmissä. Tätä tutkimusta jatkoivat E.C. Tupes ja R.C. Christal, jotka totesivat vuonna 1961, että kahdeksalla eri otoksella tehdyt faktorianalyysit antoivat viisi pysyvää eli otoksesta toiseen saman merkityksen säilyttävää faktoria:

E	Extraversion	eloisuus, energisyys, kilpailunhalu
A	Agreeableness	miellyttävyyys, ystävällisyys
C	Conscientiousness	tunnollisuus, itsekuri
N	Emotional Stability	tasapainoisuus, tunteiden hallinta
O	Openness to experience	avoimuus kokemuksille

Sittemmin L.R. Goldberg julkaisi 1981 laajan inventaaritutkimuksen tulokset, joissa niin ikään viisi suurta toistui tutkimusryhmästä toiseen. Goldberg toteaa, että viisi suurta superfaktoria edustavat kaikkein pisimmälle vietyä abstraktiotasoa, ja jokainen niistä koostuu lukuisista spesifimpää tasoa kuvaavista piirteistä.

Viiden faktorin teoria kuvaa pikemminkin käyttäytymisen pääalueita kuin täsmällisesti tulkittavia dimensioita. Faktorien toistuvuudesta ja pysyvyydestä huolimatta eri maissa tehdyt tutkimukset ovat johtaneet jossain määrin poikkeaviin tulkintoihin siitä, mikä on suurten faktoreiden psykologinen merkitys eli käsitevaliditeetti. Useat tutkijat toteavat, että suurten faktoreiden sisältö on laaja ja ne voidaan hajottaa osa-alueisiin (facets), jolloin yksilöiden tutkimuksissa päästään täsmällisempään diagnostiikkaan ja tarkempiin ennusteisiin.

2 Yleiskuvaus

PK5 on itsenäinen teos, johon on otettu vaikutteita useista persoonallisuuden tutkimukseen soveltuvista kyselylomakkeista. Se antaa tulokseksi sekä viiden suuren pääasteikon että niitä mittaavien perusasteikkojen pistemäärät. Arviointi on kaksitasoinen: viiden superfaktorin pistemäärät antavat yleiskuvan tutkitusta henkilöstä, ja ala-asteikot tarkentavat saatua kuvaa. PK5:n ala-asteikkojen luotettavuus sallii arvioinnin kaikkien 15 arvioidun piirteen osalta. Kaikkien asteikkojen osalta on pyritty asteikkojen psykologisen merkityksen selkeyteen ja tuloksen kommunikoitavuuteen asiakastyössä.

PK5 mittaa yksilöiden välistä varianssia asteikoilla, jotka on konstruoitu mittaamaan viiden suuren faktorin osatekijöitä. Mittaus tapahtuu kyselylomakkeella, joka sisältää 150 väittämää. Vastaaja ottaa kantaa lomakkeen väittämiin viisiportaisella asteikolla sen mukaan, missä määrin hän on samaa tai eri mieltä väittämän kanssa. Vastaukset pisteitetään 15 asteikkoon, joista edelleen muodostetaan suurten faktoreiden pistemäärät. Pistemäärät on skaalattu yhdeksänluokkaisiksi asteikoiksi (staniineiksi).

PK5:n kehittämisessä päädyttiin lukuisten osio- ja faktorianalyysien jälkeen 150 osion testiin, joka jakautuu viiteen pääasteikkoon ja viiteentoista asteikkoon. Jokaisen asteikon kummallekin ääripäälle annettiin nimi, joka on mahdollisimman kuvaava ääripäätä edustavalle ominaisuudelle. Asteikot nimettiin pääosin siten, että asteikon oikeanpuoleinen ääripää on koko asteikon nimi. Asteikot nimettiin seuraavasti:

I SOSIAALINEN AKTIIVISUUS: VETÄYTYVÄ - AKTIIVINEN

1. eloisuus: hillitty - eloisa
2. sosiaalinen rohkeus: varovainen - rohkea
3. johtavuus: mukautuva - johtava

II LÄMPÖ: ETÄINEN - LÄMMIN

4. seurallisuus: yksin viihtyvä - seurallinen
5. avoimuus: muodollinen - avoin
6. luottavuus: epäilevä - luottava

III TUNNOLLISUUS: SUURPIIRTEINEN - TUNNOLLINEN

7. vastuuntunto: huoleton - vastuuntuntoinen
8. suunnitelmallisuus: joustava - suunnitelmallinen
9. harkitsevuus: innostuva - harkitseva

IV TASAPAINOISUUS: LEVOTON - LEVOLLINEN

10. rauhallisuus: kärsimätön - rauhallinen
11. rentoutuneisuus: jännittynyt - rentoutunut
12. itsevarmuus: huolestunut - itsevarma

V AVOIMUUS KOKEMUKSILLE: SOVINNAINEN - UUDISTAVA

13. kokeilunhalu: perinteinen - kokeilunhaluinen
14. ideoivuus: käytännönläheinen - pohtiva
15. tunnekeskeisyys: asiakeskeinen - tunnekeskeinen

Kehittämistyön tavoite on ollut, että PK5:n mittaamalla piirteillä olisi itsenäinen merkitys persoonallisuuden luonnehdinnassa, siis jokainen asteikko tuo merkittävän lisän tutkitun henkilön persoonallisuuden kuvaan. PK5:ssä ala-asteikkojen käyttäytymisalue on rajatumpi ja täsmällisemmin kuvattavissa kuin pääalueita kuvaavien summapistemäärien. Summapistemäärät antavat lähinnä yleistä orientaatiota tutkitun henkilön tunnistamiseen, mutta vasta perusasteikkojen pistemäärillä henkilökuvausta voidaan tarkentaa.

PK5:n asteikkojen psykologinen tulkinta ilmenee pitkälti asteikkojen nimistä, jotka ovat yleiskieltä ja viittaavat havaittavaan käyttäytymiseen. On syytä tähdentää, että tuloksen tulkinnassa ei pidä irrottaa yhden asteikon pistemäärää kokonaisprofiilista. Olennaista on tarkastella, miten pistemäärien muodostama kokonaisprofiili luonnehtii tutkitun henkilön persoonallisuutta. Yksittäiset piirteet eivät esiinny juuri koskaan puhtaina – kuten eivät atomitkaan luonnossa – vaan ne yhdistyvät ikään kuin atomit molekyyleiksi ja saavat aikaan erilaisia vaikutuksia riippuen siitä, mihin muihin piirteisiin ne liittyvät.

3 Standardointitutkimus

Näytteeseen koottiin testaustieto kahdessa vaiheessa. Osio-, summamuuttuja-, rakenne- ja tausta-analyysit perustuvat 1107 työikäisen henkilön tuloksiin. Varsinaisten standardipisteiden analyysissa käytettiin kaikkiaan 3644 työikäisen henkilön tietoja. Testejä tehtiin kolmessa paikassa: Työministeriön työvoimatoimistoissa, Työterveyslaitoksella ja Psycon Oy:ssä. Testaukset toteutettiin joko tietokone- tai kynä-paperitesteinä.

Standardointitutkimuksen perusteella voitiin havaita, että tulokset riippuvat tutkimustilanteesta: vastaaja virittäytyy arvioimaan itseään eri tavalla ammatinvalinta- tai uraohjaustilanteessa kuin oppilaitoksen tai työtehtävän soveltuvuusarvioinnissa. Tämän vuoksi PK5:n tulosten tulkintaa varten on tehty normitus erikseen ohjaus- ja valinta-asiakkaille.

Edelleen joidenkin faktorien kohdalla havaittiin eroja naisten ja miesten tuloksissa. Niinpä myös naisten ja miesten normitus on tehty erikseen.

PK5:n käsikirjassa on esitetty perusteelliset osioanalyysit, summamuuttuja-analyysit, rakenneanalyysit ja taustatietojen yhteyksien analyysit. Näiden avulla voidaan olennaisesti syventää yksittäisen vastaajan tuloksen tulkintaa.

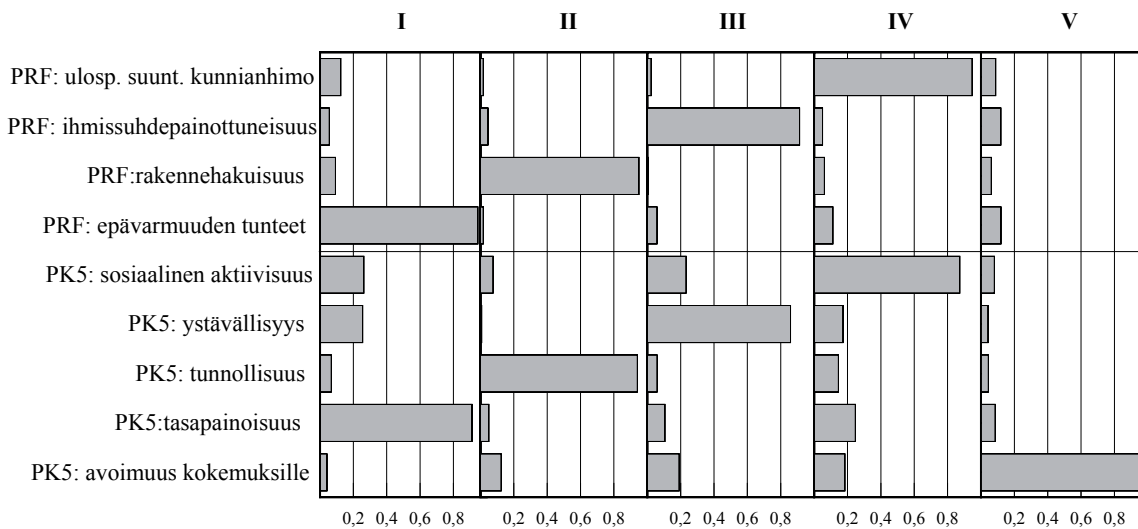
Itsearviointitestien tulokseen saattavat vaikuttaa erilaiset vastaustapamuuttujat. PK5:n käsikirjassa käsitellään seuraavia vastaustapamuuttujia: ääri vaihtoehtojen käyttö, myöntämistäipumus, satunnaisvastaaminen ja sosiaalinen myönteisyys. Näiden osalta esitetään laskukaavat ja muiden asteikoiden tapaan standardipistetaulukot.

Big Five –malliin perustuvien testien pääasteikoiden reliabiliteetit ovat yleensä suhteellisen korkeita. PK5:n kohdalla myös pääasteikot muodostavien perusasteikoiden reliabiliteetit ovat riittävän korkeita. Pääasteikoiden reliabiliteetti vaihtelee välillä 0,85 – 0,95, ja perusasteikoiden välillä 0,75 – 0,91. Perusasteikoiden reliabiliteettien keskiarvo on 0,83. Näin korkea reliabiliteettitaso mahdollistaa yksittäisen tutkittavan luotettavan arvioimisen myös perusasteikkotasolla.

Taulukko 1. Asteikoiden reliabiliteetit, koko aineisto (n = 1107, kerroin = Cronbachin α)

<u>Asteikko</u>		<u>Pääasteikko</u>	
Eloisuus	0,852	SOSIAALINEN AKTIIVISUUS	0,935
Sosiaalinen rohkeus	0,879	YSTÄVÄLLISYYS	0,888
Johtavuus	0,824	TUNNOLLISUUS	0,851
Seurallisuus	0,805	TASAPAINOISUUS	0,947
Avoimuus	0,881	AVOIMUUS KOKEMUKSILLE	0,848
Luottavaisuus	0,818		
Vastuuntunto	0,774		
Suunnitelmallisuus	0,778		
Harkitsevuus	0,795		
Rauhallisuus	0,861		
Rentoutuneisuus	0,907		
Itsevarmuus	0,891		
Kokeilunhalu	0,750		
Ideoivuus	0,794		
Tunnekeskeisyys	0,829		

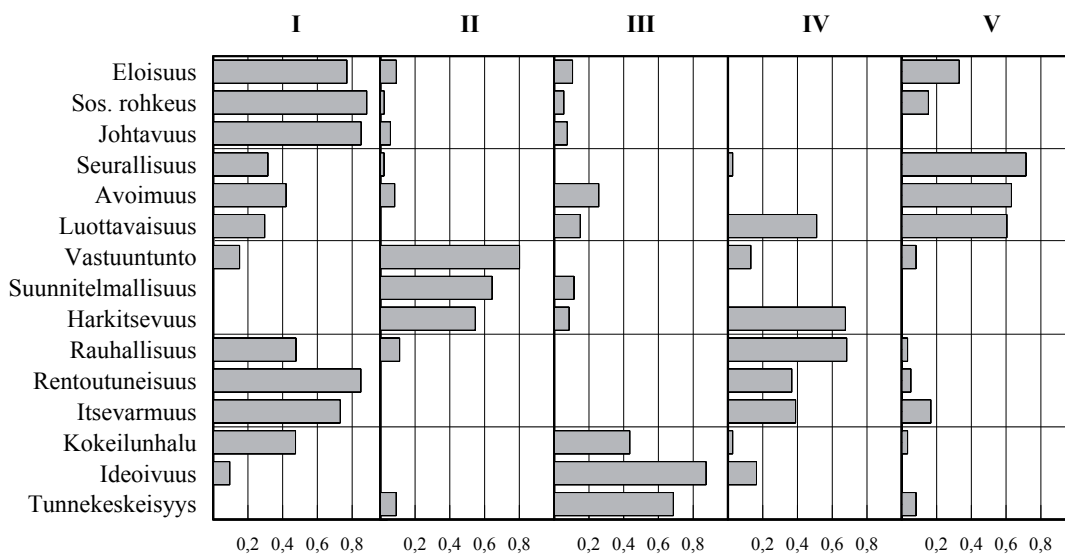
PK5:n validiteettia on tarkasteltu ensinnäkin testin sisältöön perustuvan validiteettinäytön avulla. Tällöin todetaan, että perustaltaan leksikaalisuushypoteesiin (käyttäytymistä kuvaavat luonnollisen kielen sanat) perustuvien käsitteiden keskinäiset suhteet osoittautuivat selvästi oletetun mallin mukaiseksi. Testin sisäiseen rakenteeseen perustuvaa validiteettinäyttöä tarkasteltiin sekä pääasteikoiden että perusasteikoiden faktorianalyysillä. Näiden avulla todettiin, että testin sisäinen rakenne pysyy varsin vakiona analysoidusta alaryhmästä riippumatta. Muiden muuttujien suhteisiin perustuvaa validiteettinäyttöä arvioitiin vertaamalla PK5:n ja PRF:n (Personality Research Form) tuloksia 252 henkilön otoksella, joille oli tehty molemmat testit.

Kuva 1. PK5:n ja PRF:n pääasteikot: viiden faktorin varimax-ratkaisu

Tulokset osoittavat, että pääasteikoiden kohdalla neljä pääasteikkoa muodostavat selvät parit, mikä tukee hyvin taustalla olevaa hypoteesia Big Five –mallin toimivuudesta mittarin viitekehystä riippumatta. PRF:ään ei sisälly openness-pääasteikkoa, joka PK5:ssä tulee esiin viidennellä faktorilla.

PK5:n rakenneanalyseissa vahvistui Big Five –malli hieman eri tavoin eri ryhmissä. Koko aineiston viiden faktorin varimax-ratkaisu kuvaa hyvin mallin toteutumista:

Kuva 2. Faktorianalyysi, koko aineisto

4 Yhteenveto

PK5 on uusi suomalainen Big Five –malliin perustuva persoonallisuustesti, joka on laajan ja perinpohjaisen kehitystyön tulos. Sen avulla saadaan kaksitasoinen kokonaiskuva tutkittavan persoonallisuudesta. Testissä on 150 väittämää, joihin tutkittava vastaa yhdellä vaihtoehdolla viidestä (ääri vaihtoehdot ovat *aivan samaa mieltä* – *aivan eri mieltä*). Testin tulokseksi saadaan 15 asteikkopistemäärää, joista koostetaan viisi pääasteikkopistemäärää. Kaikki pistemäärät muunnetaan staniinipisteiksi neljän erilaisen muunnostaulukon avulla (ohjausasiakkaat/naiset, ohjausasiakkaat/miehet, valinta-asiakkaat/naiset, valinta-asiakkaat/miehet). Käsikirjassa on lisäksi taulukot koko aineiston ja ryhmien ala-aineistojen raakapisteiden muuntamiseksi staniineiksi.

PK5:n verkkoversio valmistuu vuoden 2007 aikana. Verkkoversiota voidaan käyttää siellä missä on käytävissä laajakaistayhteys. Verkkoversiota voidaan käyttää joko testin tekemiseen ja pisteitykseen tai pelkkään pisteitykseen. Verkkoversiossa voidaan asteikko- ja pääasteikkopistemäärien lisäksi tarkastella yksittäisiin osioihin annettuja vastauksia sekä neljää erilaista vastaustapamuuttujaa.